

СОЦІАЛЬНА УКРАЇНА В СОЦІАЛЬНІЙ ЄВРОПІ

(За матеріалами конференції 15 вересня 2006 року в м. Києві)

КИЇВ
ВИДАВНИЦТВО “ЗАПОВІТ”
2006

ББК 66.3(4УКР)

У45

У45 Соціальна Україна в соціальній Європі / Фонд ім. Фрідріха Еберта, Регіональне представництво в Україні та Білорусі. – К.: Заповіт, 2006. – 36 с.

ISBN 966-7272-62-1

Редакційна колегія: Андрійко В.І.
Гнатюк Л.П.

Видання містить тексти виступів основних доповідачів на конференції “Соціальна Україна в соціальній Європі”, організованій Фондом ім. Фрідріха Еберта у співпраці з Міжнародним бюро праці, яка відбулася 15 вересня 2006 р.

ISBN 966-7272-62-1

© Фонд ім. Фрідріха Еберта, Регіональне представництво в Україні та Білорусі, 2006

Зміст

Вступне слово	4
<i>Міхаель ЗОММЕР</i> Європейська соціальна модель та вдосконалення прав найманих працівників в умовах глобалізації	6
<i>Наталя ІВАНОВА</i> Зусилля уряду в напрямку формування соціально благополучного суспільства.....	12
<i>Михайло ВОЛИНЕЦЬ</i> Вплив профспілок на розвиток соціально-трудових процесів	17
<i>Василь ПІДДУБНИЙ</i> Соціальний діалог як інструмент реалізації соціальної політики в Україні	19
<i>Григорій ОСОВИЙ</i> Активізація профспілок у розбудові соціальної держави	23
<i>Василь КОСТРИЦЯ</i> Поєднання соціальної та економічної політики як єдино можливий шлях вирішення соціальних питань.....	28
<i>Валерій СУШКЕВИЧ</i> Наскільки ми захистили українське суспільство від бідності	35

Вступне слово

Перед Вами – черговий, третій випуск серії публікацій “Діалог: соціальна Європа”, розпочатої нами в 2006 році. На сторінках цього випуску, який отримав назву “Соціальна Україна в соціальній Європі”, слово надається досвідченим фахівцям-практикам, тоді як перший випуск (стаття Лотара Вітте “Європейська соціальна модель і соціальна згуртованість: яку роль відіграє ЄС?”) та другий (стаття Ентоні Гідденса “Майбутнє європейської соціальної моделі”) були присвячені науковому аналізу комплексу тем, пов’язаних із функціонуванням європейської соціальної моделі.

Підґрунтям для цієї публікації став круглий стіл, проведений Фондом ім. Фрідріха Еберта у співпраці з Міжнародним бюро праці у вересні 2006 року, який був присвячений темі розвитку соціального діалогу в Україні в контексті досвіду європейських країн. Статті цього збірника презентують власні погляди авторів та їхні роздуми щодо подальшого розвитку соціальних процесів як в Україні, так і в країнах ЄС. Зокрема, один із доповідачів на цьому заході, голова Об’єднання німецьких профспілок Міхаель Зоммер, вказує на ті виклики та загрози для соціальної сфери, що постали перед суспільствами європейських країн, у першу чергу на невпинне зростання конкуренції в умовах глобалізованої економіки, яке в країнах-членах Європейського Союзу призводить до збільшення тиску на європейську соціальну модель. Саме тому на тлі значних структурних змін багато людей запитують одне одного: у чому ж полягає сьогодні соціальність Європи і де той виважений баланс, що має протидіяти стрімким процесам відкриття ринків та світовій конкуренції? Міхаель Зоммер виступає за збереження й розширення прав найманих працівників, указуючи при

цьому на значення міжнародних трудових та соціальних стандартів, у реалізації та вдосконаленні яких важливе місце відіграє Міжнародна організація праці. Представник Міжнародного бюро праці Василь Костриця більш ґрунтовно зупиняється на поясненні системи міжнародних трудових та соціальних стандартів, а також на їх значенні для соціального розвитку України.

На сьогоднішній день в Україні актуальним є питання розвитку соціального діалогу між профспілками, роботодавцями та державою, у якому Україна як європейська держава триматиме в полі зору референційні рамки європейської соціальної моделі. Різних аспектів цієї теми торкаються автори у своїх статтях.

Шляхом організації публічних заходів, а також публікацією різних поглядів щодо соціальної політики Фонд ім. Фрідріха Еберта пропонує зі свого боку платформу для обміну думками між впливовими гравцями, що представляють різні групи інтересів.

На даному етапі ми змогли залучити до дискусії Міністерство праці та соціальної політики України, представників українських профспілок та організацій роботодавців. І в майбутньому також передбачаємо продовження такого діалогу.

Висловлюю велику подяку всім, хто на продовження розпочатого під час семінару діалогу долучився своїми статтями до створення цього випуску, а також Василю Андрійку за його роботу в підготовці цього збірника.

Київ, грудень 2006 року

Д-р Штефан Хробот,
Фонд ім. Фрідріха Еберта,
Регіональне представництво в Україні та Білорусі

ЄВРОПЕЙСЬКА СОЦІАЛЬНА МОДЕЛЬ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВ НАЙМАНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Міхаель ЗОММЕР,
голова Об'єднання німецьких профспілок

Багато людей в Україні з цікавістю спостерігають за тим, що відбувається в Європейському Союзі. І не в останню чергу через те, що вони справедливо вважають себе частиною цієї об'єднаної Європи. Чимало людей у Європі також зацікавлено стежать за тим, що відбувається в Україні, яка після Помаранчевої революції стала на шлях пошуку свого місця в родині європейських демократичних і правових держав. Ми бачимо країну, що перебуває у процесі складних політичних, соціальних та економічних трансформацій, і разом із громадянами України сподіваємося на те, що результатом цього процесу стануть мир та добробут для всього українського народу.

Європейській соціальній моделі властива насамперед різноманітність. Кожна держава-учасниця ЄС має власні традиції соціальної держави і власну систему соціального захисту від бідності, хвороб та безробіття. Усі ці системи мають чи мали спільну мету – захистити людину та її життя від великих ризиків в жорстких умовах функціонування вільного ринку.

Зростання конкуренції в глобалізованій економіці чинить усе більший тиск на цю соціальну модель. Європейський Союз має серйозні проблеми з приростом та зайнятістю населення. До того ж помітно, що громадяни втратили довіру до керівних органів ЄС. Вони почали більш скеп-

тично ставитися до обіцянок, які пророкують добробут і які давалися в контексті розвитку економічної інтеграції Європи. Вони і сьогодні все ще чекають на збільшення кількості робочих місць та покращення умов праці, на підвищення рівня соціального захисту, на зростання свого впливу на прийняття тих рішень, які їх стосуються.

У часи великих структурних зрушень в усіх державах-членах ЄС люди питають одне одного: що соціального несе в собі Європа? Де той виважений баланс, який має протидіяти стрімким процесам відкриття ринків та світовій конкуренції?

Прямо кажучи, Європейський Союз перебуває в найбільшій інституційній кризі з часів Римських угод, тобто з моменту початку європейської інтеграції 50 років тому.

Чи біля виборчих урн, чи під час демонстрацій у столицях Європи – усюди люди дають чіткий сигнал політикам: уперта, обділена фантазією неоліберальна політика, яка застосовується при здійсненні національних структурних реформ або є ідеологічною підкладкою для Брюссельського законодавства, більше не буде підтримана більшістю голосів. Концепція європейської інтеграції, побудована виключно на ліберально-економічних засадах, не має майбутнього.

Профспілки завжди заявляли про свою підтримку європейської інтеграції. Ми знаємо про вагомні історичні заслуги європейської спільноти при подоланні старої ворожнечі і протиріч між народами, націями та блоками. Утім, ми також завжди говорили, що Європа повинна бути соціальною, інакше її просто не буде. У цьому виступі я хочу зупинитися на декількох моментах, які профспілки вважають обов'язковими для подальшого розвитку соціальної Європи:

- Ми знову повинні мати в Європі повну зайнятість – це вже було записано в Лісабонській стратегії ЄС, проте ця мета ще й досі не досягнута. При цьому наша вимога – збільшення кількості робочих місць та покращення умов праці, а не змагання за нижчу заробітну плату та гірші умови праці.
- Ми вимагаємо розробки програми дій для вдосконалення європейського соціального законодавства. Уже багато років у цій сфері панує політичне затишшя, а не тенденція до створення надійних європейських стандартів для соціального захисту найманих робітників.
- Потрібно вдосконалити права найманих робітників на участь у справах своєї організації – так більше не може тривати, що ми вже багато років чекаємо на реформу Директиви про Європейські виробничі ради.
- Участь у прийнятті рішень – це одна з переваг європейської економічної моделі, її не можна принести в жертву на алтар єдиного європейського суспільного права. Така традиція існує не тільки в Німеччині, але й у більшості країн-учасниць ЄС.
- У ЄС, де підприємства вже давно працюють на транскордонному рівні, ми маємо також прийти до транснаціональних переговорів з тарифних ставок та до транснаціональних тарифних угод. Для цього нам потрібні правові рамки.

За ці вимоги ми боремося, і не лише як національні профспілкові об'єднання, а й усе більшою мірою на європейській сцені: Об'єднання європейських проспілок у Брюсселі нараховує сьогодні понад 75 організацій. Це важлива організація, яка лобіює інтереси найманих працівників за місцерозташуванням Європейської комісії та

Європейського парламенту. Проте це також і наш мобілізаційний інструмент на той випадок, коли доброзичливі поради більше не допомагають. Демонстрації в Брюсселі та Страсбурзі проти директиви Болькештайна виявились ефективними.

Той, хто спостерігає збоку за тими конфліктами, які відбуваються в Європейському Союзі за участю профспілок, може ввести себе в оману, інтерпретуючи ці конфлікти як проблеми, притаманні виключно багатим промисловим країнам. Щодо цього я можу лише застерігати. Тут мова йде про дуже принципову суперечку:

якщо нам не вдасться захистити й удосконалити права найманих робітників, якщо профспілки не будуть здійснювати опір надпотужному впливу капіталу та концернів, – тоді ані в Європі, ані будь-де не існуватиме соціальної справедливості та добробуту для більшості людей.

І через те, що цю боротьбу потрібно вести на всіх континентах і не лише в Європі, Міжнародна організація праці відіграє таку важливу роль: соціальні норми, які як на національному, так і на міжнародному рівнях повинні стати загальноприйнятим стандартом, піддаються сумніву по всьому світу в рамках надшвидкого процесу глобалізації. Тому міжнародний профспілковий рух стверджує: те, що притаманне економічним та технічним стандартам, дія яких визнається на міжнародному рівні, має однаковою мірою стосуватися і соціальних стандартів. Дотримання обов'язкових для виконання норм міжнародного права – у тому вигляді, у якому вони викладені в конвенціях Міжнародної організації праці – має бути звичайною справою в кожній країні цієї планети.

У своїй промові я хочу ще раз нагадати про основні норми праці в тому формулюванні, у якому вони прийняті Міжнародною організацією праці, оскільки ці норми ми розглядаємо як закріплені у відповідних конвенціях основні права людини:

- заборона примусової праці (Конвенції 29 та 105);
- захист права громадян об'єднуватися в громадські організації (Конвенція 87) та права на ведення колективних переговорів (Конвенція 98);
- заборона дитячої праці (Конвенції 138 та 182);
- заборона професійної та трудової дискримінації (Конвенція 111) і право на однакову винагороду за рівноцінну роботу для працівників жіночої та чоловічої статі (Конвенція 100).

Сьогодні ці вісім конвенцій, ратифікованих 130-ма з 162-х держав-членів Міжнародної організації праці, – мінімум обов'язкових правил для глобальної економіки.

Ще раз хочу чітко підкреслити, що дотримання цих норм Міжнародної організації праці в жодному разі не можна розглядати як протекціоністський фокус промислових країн з метою захисту власних ринків. Це один із тих аргументів, які постійно наводяться противниками фундаментальних норм праці. Ми не погоджуємось із цим аргументом: права найманих робітників – це права людини, дія яких має універсальний характер.

Із проголошенням Міжнародною організацією праці Декларації про фундаментальні принципи праці та права працівників, що була одноставно затверджена представниками урядів, профспілок та роботодавців під час щорічної конференції у 1998 році, Міжнародній організації праці були надані принципові повноваження для проведення

контролю за дотриманням державами-членами ЄС основних соціальних прав громадян. І це поширюється на всі країни ЄС, навіть якщо вони і не ратифікували відповідну конвенцію.

Часом складається враження, що порівняно з такими впливовими міжнародними інституціями, як Світова організація торгівлі, Міжнародний валютний фонд або Світовий банк, голос Міжнародної організації праці чути значно менше. Тим важливішим для міжнародного профспілкового руху видається захист основних норм праці під час усіх глобальних форумів та дискусій, а також підтримка та посилення ролі МОП.

Тому ми також підтримуємо Програму гідних умов праці, у якій сформульовано такі чотири стратегічні сфери діяльності:

- основні норми праці;
- політика зайнятості;
- соціальна захищеність;
- соціальний діалог.

Такий інтегрований підхід Міжнародної організації праці до Програми гідних умов праці може бути дієвим лише за умови підтримки іншими міжнародними інституціями. Європейський Союз уже включився в систему підтримки, оголосивши МОП своїм стратегічним партнером у системі Об'єднаних Націй. Є певний позитивний рух також з боку Світового банку та Міжнародного валютного фонду – не в останню чергу завдяки постійному тиску міжнародного профспілкового руху. Тим часом у Вашингтоні вже визнають присутність Міжнародної організації праці у найважливіших комітетах міжнародних фінансових організацій.

У міжнародній системі немає іншої подібної організації, яка б поєднувала в собі уряди, профспілки та відповідальних роботодавців. Ми всі спільно повинні бути зацікавлені в тому, щоб ще глибше, ніж раніше, усвідомити своїм обов'язком забезпечення ефективного функціонування цього унікального тристороннього форуму задля надання процесам глобалізації соціального змісту. Разом ми спроможні подолати шкідливу звичку світового економічного безладу до нерівноваги між економічними інтересами та соціальними цілями.

ЗУСИЛЛЯ УРЯДУ В НАПРЯМКУ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО БЛАГОПОЛУЧНОГО СУСПІЛЬСТВА

Наталя ІВАНОВА,
заступник міністра праці і соціальної політики України

Основними цілями та завданнями розвитку нашої держави на початку третього тисячоліття має стати цілеспрямоване забезпечення надійних передумов інтеграції України в європейське та світове співтовариства. Стабілізація економічного розвитку – і ми це чудово розуміємо – неможлива без формування соціально благополучного суспільства.

Поєднання проблем розвитку ринкових відносин з посиленням уваги до соціальних питань створює необхідні передумови для економічного оздоровлення, стабільного становища людини впродовж усієї трудової діяльності і після її завершення. І, зрештою, ми прекрасно

усвідомлюємо, що економічне зростання і підвищення добробуту населення – це взаємопов’язані процеси, і саме за цією логікою формується програма дій уряду. Досягти цієї мети можна за умови реалізації Україною прав та свобод громадян, утвердження середнього класу, основ політичної стабільності та демократизації суспільства, значного обмеження диференціації доходів населення, подолання бідності. Україна, орієнтуючись на входження в європейський простір, має для себе визначити, яке місце в її розвитку посідатиме соціальна політика. Як і більшість європейських країн, ми маємо для себе визнати курс на соціально орієнтовану ринкову економіку, а саме – поєднання принципу свободи ринку з принципом соціальної компенсації.

Мені приємно сьогодні говорити і брати участь у цьому круглому столі ще й тому, що вчора Верховна Рада зробила перший, на нашу думку, надзвичайно важливий крок у запровадженні європейських та соціальних стандартів. Учора було ратифіковано Європейську соціальну хартію, переглянуто її за пропозицією Президента в тих обсягах, які нині Україна і за законодавчими нормами, і за фінансовими ресурсами бере на себе зобов’язання забезпечити.

Уряд у даний час працює над розробкою програми діяльності Кабінету Міністрів. Однією з її складових частин стане надзвичайно важливий напрямок соціального розвитку, де головними завданнями ми вважаємо проведення активної політики зайнятості населення, поетапне наближення основних державних соціальних гарантій до прожиткового мінімуму, реформування системи праці й легалізації тіньових доходів, погашення заборгованості з виплати заробітної плати, вдосконалення системи соціального страхування та реформування пенсійної системи,

підвищення ефективності державної підтримки вразливих груп населення.

Можна окреслити основні принципи питань по кожному з цих складників, але я назву лише окремі з них. Так, наприклад, проведення активної політики зайнятості необхідно поставити сьогодні на перше місце. Спільними зусиллями і за допомогою передбачених засобів ми маємо працювати над створенням конкурентних переваг національного ринку праці. Ми повинні не тільки вирішувати проблему створення необхідної кількості робочих місць, але й забезпечувати: створення гідних умов праці; підвищення рівня зайнятості й зниження рівня безробіття, особливо для молоді; підвищення якості трудового потенціалу, оскільки це є однією з основних засад конкурентоспроможності робочої сили; сприяння проведенню підготовки й запровадження необхідних програм на ринку праці, які б дозволяли робочій силі постійно відповідати кваліфікаційним вимогам, за своєю якістю – вимогам економіки, вимогам роботодавців; посилення соціального захисту громадян, які працюють.

Я також хочу сказати, що урядом проаналізовано і запропоновано до ратифікації Європейську конвенцію захисту працівників-мігрантів, яка зараз розглядається. На завершальному етапі перебуває її опрацювання для подачі у Верховну Раду для ратифікації. Звичайно, уряд не може миритися з тим ганебним явищем, яке в нас поки що має місце, – заборгованістю з заробітної плати. Ви знаєте, що прем'єр-міністром Віктором Януковичем поставлено чітке завдання погашення до кінця року заборгованості з заробітної плати, передусім у гірничо-добувній галузі, де обсяги цієї заборгованості є найбільшими.

Для нас надзвичайно важливим є розвиток соціального діалогу, пошук порозуміння із соціальними партнерами, бо ми чудово розуміємо, що іноді ведемо розмову шляхом ультиматумів, диктатів, а маємо спільно – трьома сторонами – вдосконалювати цей процес. Ми разом працювали проєкт закону про соціальний діалог в Україні. Я думаю, що прийняття цього законопроєкту і реалізація засад, які ми спільно виробили, дозволять поглибити порозуміння й об'єднати зусилля соціальних партнерів. Ми вважаємо за необхідне продовжити вдосконалення системи загальнообов'язкового державного соціального страхування. Надзвичайно багато зауважень до цих питань мають як соціальні партнери, які безпосередньо беруть участь в управлінні соціальним страхуванням, так і урядова сторона як одна з основних у здійсненні управління соціальним страхуванням та державного нагляду. Ми предметно працюємо в цьому напрямку. Маємо відновити й забезпечити в подальшому фінансову стабільність пенсійної системи, створити умови запровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, забезпечити розвиток недержавного пенсійного страхування.

Надзвичайно важливим у політиці уряду й програмі дій уряду є спрямованість на підтримку вразливих груп населення і надання їм соціальних послуг. З цією метою необхідно розвивати роботу соціальної служби, яка спрямована на адресну підтримку вразливих груп населення. Ми повинні розглянути і вдосконалити механізм пільг, який би мав бути ефективним і забезпечити підтримку саме вразливих груп населення. Активно маємо працювати в напрямку інтеграції осіб з обмеженими фізичними можливостями

в суспільство, залучення їх до участі в усіх сферах його діяльності, адаптації бездомних громадян та осіб, які звільнені з місць позбавлення волі. Такі напрямки роботи діяльності уряду можна перелічувати, і я думаю, що сьогодні в дискусії вони будуть конкретизовані. Зрозуміло, уряд працює над запровадженням думократичних засад, ліквідацією дискримінації в суспільстві, запровадженням гендерної рівності на ринку праці. Підготовлено відповідні законопроекти, які зараз розглядаються центральними органами виконавчої влади, у тому числі й соціальними партнерами.

Думаю, що ми спільно зробимо крок у напрямку розбудови соціально орієнтованої економіки, соціально орієнтованого суспільства, де будуть задоволені найважливіші потреби наших громадян, базуватимемо нашу роботу на запровадженні європейських стандартів соціального захисту громадян. Дякую за надану можливість брати участь у круглому столі й хочу побажати успіхів у роботі, дискусії і в подальшій праці над розробкою законопроектів і їх упровадженням, а також у здійсненні практичних кроків реалізації спільних програм.

ВПЛИВ ПРОФСПІЛОК НА РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН

**Михайло ВОЛИНЕЦЬ,
депутат Верховної Ради України,
голова Конфедерації вільних профспілок України**

Ми живемо в цікаві часи: з одного боку, будуємо незалежну державу, а заодно і демократію, з іншого – маємо низький рівень соціального захисту населення, постійні загрози відновлення тоталітаризму. А там, де низькі соціальні стандарти, виникає загроза утворення диктатури. Така ситуація є чинником постійного наростання напруги, незадоволення населення, страйків, інших можливих масових рухів.

Як виникають самі чинники напруги? Це і несвоєчасна виплата заробітної плати, рабська праця, наприклад, на нелегальних шахтах, часта несплата роботодавцями податків і невирішення соціальних питань, зокрема таких, як фінансування освіти, охорони здоров'я. А порушення прав працівників ми бачимо щодня, і сьогодні, на жаль, ми не змогли достатньо задіяти законодавство й адаптувати його до нинішніх умов розвитку ринкових відносин, а по суті – зовсім іншої капіталістичної системи. У цьому випадку і профспілки також не змогли посісти належного місця. Незалежні профспілки також не змогли активно розвинути у нашому суспільстві. А останнім часом тиск на них значно збільшився. Тільки протягом останніх двох тижнів на підприємствах Сходу, Півночі і Заходу було побито роботодавцями трьох лідерів незалежних профспілок на робочих місцях тільки за те, що в одному випадку

голова профспілки не спитав роботодавця, чому не виконуються пункти колективного договору, а зробив це на конференції в присутності робітників підприємства. У другому випадку жінка, голова профспілки, спитала роботодавця, чому він не дає конкретних відповідей на її запити. У третьому випадку головний інженер побив активіста профспілки, шахтаря, за те, що той мав свою думку, свої погляди на відносини на підприємстві.

Ми намагаємося впливати на таку ситуацію, змінити трудове законодавство, і Міжнародна організація праці надає нам серйозну допомогу в цьому випадку, а зараз також німецька сторона фінансує проект розвитку соціального діалогу в Україні. Але, як завжди, ми самі робимо так, що заходимо в безвихідь. Новий кодекс про працю був змінений у гірший бік, коли урядом подавався до парламенту. Через це ми зупинилися на кілька років. А один із варіантів проекту закону про соціальний діалог був таким, що незалежні профспілки не мали права участі в соціальному діалозі на жодному рівні, і тільки завдяки нашим партнерам від Міжнародної організації праці нам вдалося вплинути на те, щоб ця ситуація виправилася. І ми все ж змогли напрацювати новий законопроект про соціальний діалог, який видається демократичним, і маємо серйозні сподівання на його прийняття. Але як парламентарій із власного досвіду хочу сказати, що ми не застраховані від того, що в парламенті цей законопроект знову не зміниться в гірший бік. Це мало місце зокрема тоді, коли приймався закон про профспілки, де право існувати в державі залишалося лише для старих профспілок. Ми ширше дивимося на діяльність профспілок, ніж це просто записано в статутах чи законах, які, з

одного боку, дають нам права, а з іншого – просто обмежують їх.

Ми бачимо себе головним чинником розвитку демократії в державі й розвитку громадянського суспільства і прагнемо контролювати ті процеси, які відбуваються в країні, впливати на них. Конфедерація профспілок, яку я представляю, докладає зараз багато зусиль для того, щоб розвивати також жіночий і молодіжний рух у профспілках. Ми сподіваємося, що все-таки виправимо ситуацію. Наше суспільство, мені здається, розвивається по спіралі. Дуже помаленьку, але ми рухаємося вперед. Наша мета – досягнення кращих соціальних стандартів.

СОЦІАЛЬНИЙ ДІАЛОГ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Василь ПІДДУБНИЙ,
заступник голови Федерації роботодавців України

Федерація роботодавців України як найбільш представницьке об'єднання організацій роботодавців представляє і захищає інтереси вітчизняних роботодавців у економічних та соціально-трудових сферах на регіональному, галузевому, національному та міжнародному рівнях.

Як свідчить досвід провідних країн та всього світового співтовариства, забезпечити сталий економічний розвиток у країні можна лише за умов наявності постійного соціального діалогу як системи заходів, які формують так звану європейську соціальну модель.

Особливої актуальності соціальний діалог набуває в умовах підготовки України до вступу в СОТ та євроінтеграції, співробітництва з Міжнародною організацією праці щодо попередження негативних наслідків інтегрування у світовий економічний простір, участі в міжнародному розподілі праці, імплементації міжнародних норм законодавства та стандартизації в національне правове поле.

Основними складниками соціального діалогу є:

- узгодження економічної і соціальної політики держави, передусім політики доходів;
- узгодження базових показників соціальної справедливості та головних гарантій захисту населення;
- переговорний характер усунення розбіжностей.

При цьому суть соціального діалогу для роботодавців полягає в тому, що жодне з рішень органів влади всіх рівнів у сфері економічних та соціально-трудових відносин не приймається без попередніх консультацій зі сторонами соціального діалогу.

Окрім того, потрібно зазначити, що саме соціальний діалог дає можливість організаціям роботодавців, що представляють інтереси промислових кіл, безпосередньо брати участь у формуванні соціальної та економічної політики країни.

У той же час одним із важливих елементів діалогу між владою, роботодавцями та працівниками є колективно-договірні відносини, що дозволяють регулювати питання економічного та соціального розвитку регіонів, галузей і держави в цілому.

Варто зазначити, що процес євроінтеграції України не може відбутись без виконання умов Римського договору 1975 р., Закону про єдину Європу 1986 р., Маастрихтського договору 1989 р., Амстердамського договору 1997 р.

та інших документів ЄС, якими передбачено розвиток соціального діалогу для країн, що претендують на членство в європейській спільноті.

При виробленні та реалізації соціальної політики держава не може залишити поза своєю увагою основних виробників ВВП, тому значущість соціального діалогу для розвитку економічних відносин як органічного складника соціальної політики є константою політичного курсу країни.

Розвиток соціального діалогу має відбуватися шляхом створення та організаційного забезпечення діяльності його інституцій – галузевих, республіканської, обласних, міських та районних тристоронніх органів соціального діалогу.

Тому ще раз хотілося б наголосити, що розвиток соціального діалогу повинен відбуватися лише через проведення погоджувальних процедур при підготовці та прийнятті рішень центральними і місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування в економічній та соціально-трудовій сферах із відповідними тристоронніми органами соціального діалогу.

Для роботодавців першочергове значення має здатність соціального діалогу сприяти ефективному функціонуванню ринкової економіки через регулювання її соціальних аспектів, а також бути інструментом запобігання або розв'язання соціально-економічних конфліктів, поліпшення умов для розвитку підприємництва та інвестування, підвищення продуктивності праці та конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника.

На сьогодні одне з головних завдань організацій роботодавців – прищепити соціальний діалог як невід'ємний складник загальноправової культури українського суспільства.

Європейський досвід свідчить, що в такому разі прогнозованим стає не тільки соціально-економічний розвиток держави, але й формування в ній вищих соціальних стандартів та гарантій.

Для нас дуже важливим є завдання формування культури внутрішньої соціальної відповідальності роботодавця, яка виявляється у ставленні до працівників, забезпеченні встановлених Конституцією України соціально-трудова гарантій, а також соціальних стандартів на підприємствах, спрямованих на покращення умов працівників та стимулювання праці.

Соціальна відповідальність роботодавця також сприяє підвищенню обсягів виробництва, продуктивності праці, якості товарів і послуг. Усе це і є основою соціальної стабільності будь-якого суспільства.

Однак роботодавець ніколи не зможе реалізувати своїх основних завдань, якщо влада не створить йому для цього необхідних сприятливих умов, законодавчо не врегулює ринок праці, товарів та послуг. Це стосується законодавства в цілому, зокрема податкового, а також відносин із контролюючими та фіскальними органами. Федерація роботодавців України бачить своє завдання в тому, щоб за допомогою соціального діалогу створити роботодавцеві умови для розвитку вітчизняної промисловості, що, у свою чергу, сприятиме підвищенню рівня життя населення.

Ми переконані, що соціальна політика має будуватися на постійному соціальному діалозі. Партнери в таких відносинах повинні керуватися єдиними цілями – формуванням міцного економічного базису для розвитку соціально орієнтованої ринкової економіки, підтриманням соціальної стабільності та злагоди в суспільстві.

АКТИВІЗАЦІЯ ПРОФСПІЛОК У РОЗБУДОВІ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ

Григорій ОСОВИЙ,
заступник голови Федерації профспілок України,
доцент Академії праці і соціальних відносин

Тези, які я пропоную для розгляду, базуються на позиції Федерації профспілок, її програмних завданнях і певною мірою відтворюють і моє власне бачення як дослідника соціально-трудових відносин. Оптимістична тема нашого круглого столу «Соціальна Україна в соціальній Європі» свідчить, що соціальна Європа хотіла б бачити нашу Україну саме такою. Однак ми розуміємо, що насправді Україна ще має пройти досить тривалий і нелегкий шлях до поставленої мети. Крім того, потрібно, щоб і влада, і суспільство були достатньо організованими та консолідованими для розв'язання поставлених завдань.

Що ми сьогодні маємо? Конституція, яка визначила державу демократичною, правовою та соціальною, окреслила підвалини побудови такої країни. Проте, на жаль, немає жодної державної програми реалізації цього завдання довгострокового чи середньострокового характеру, і реалізація соціально-економічної політики відбувається в основному в ручному режимі, часто з порушенням принципів соціального діалогу. У 2004 році за дорученням уряду було підготовлено Стратегію економічного і соціального розвитку до 2015 року. Ця тема є актуальною і для інших сторін соціального діалогу, оскільки в її основу покладено європейську інтеграцію. Але до розробки та обговорення цієї Стратегії профспілки не залучалися.

А тепер подивімось, які соціальні параметри були закладені у Стратегії до 2015 року. Заробітна плата у 2015 році мала становити лише 843 гривні. І слава Богу, що розробники Стратегії – а це досить солідні наші інститути, які обслуговують насамперед владу, зокрема Національний інститут стратегічних досліджень, Інститут реформ та інші – помилилися, бо вже в наступному 2005 році заробітна плата значно перевищила цей показник. Звичайно, це сталося не само собою, а є результатом виконання Генеральної угоди на 2004 – 2005 роки. Але постає питання: якщо розроблялась така соціально-економічна стратегія, то де був соціальний діалог, чому не було надано можливість соціальним партнерам узяти участь в обговоренні параметрів того, що є предметом соціально-трудова відносин?

Які перспективи ми бачимо? Політична та конституційна реформи й активізація громадянського суспільства під час виборчих процесів 2004 – 2006 років, звичайно, активізували українське суспільство на курс демократичних перетворень в усіх сферах суспільного життя, і повернення до минулого не буде. Потрібно в теоретичному і практичному планах опрацювати стратегію переходу від віртуальної моделі соціальної держави до реальної. Хочу сказати, що за 10 років після прийняття Конституції України я не бачив жодної офіційної розробки щодо побудови моделі соціальної держави. У 2004 році з ініціативи уряду міністр праці та соціальної політики М.М.Папійєв презентував окремі аспекти розбудови майбутньої соціальної держави, але ця робота не завершена. Отже, для того, щоб розбудувати в реальності соціальну державу, а не декларувати необхідність її побудови, ми повинні визначити ідеологію, модель, механізми і етапи реалізації цієї моделі. З огляду

на це має бути чітке розуміння, що таке соціальна держава. І оскільки наша дискусія якраз проходить під патронатом Фонду Еберта і тут присутні колеги з Німеччини, то я підняв матеріали з характеристиками соціальної держави, даними німецькими колегами.

Соціальна держава полягає в політично-правовому регулюванні принципів соціального життя на засадах соціальної справедливості, свободи особистості, солідарності, які становлять ідеологічне ядро гуманізму. А сама модель має такі загальні риси: усім членам суспільства забезпечуються громадянські права, надаються певні соціальні гарантії, при реалізації яких дотримуються справедливість та рівність права. Давайте подивимось на це в сучасному вимірі – чи ми прагнемо насправді реалізації рівності прав і соціальної справедливості? Я беру до уваги тільки останні сюжети, оскільки тут є і народні депутати, і представники державних установ. Якщо гарантована державою заробітна плата міністра в 50 разів вища, ніж у робітника, якщо пенсія народного депутата в 50 разів більша, ніж пенсія звичайного пенсіонера, то скажіть, будь ласка, які ще країни у світі можна порівняти з Україною щодо рівності прав громадян і соціальної справедливості? Це приклад не минулого, а сучасного. Тому якщо такі процеси реформ з розбудови добробуту стосовно окремо взятої сім'ї чи особистості триватимуть, то, на мій погляд, у нас немає шансів для розбудови соціальної держави для українського суспільства.

Новий уряд має намір розробити п'ятирічну програму до 2011 року. Хочу зауважити, що за 15 років незалежності було 13 урядів, і кожен із них представляв свої версії соціально-економічного розвитку. Нарешті ці наміри дають

нам шанс отримати відповідь на питання про те, яку економічну систему ми будуватимемо в Україні. З огляду на це на зустрічі з колективом редакції “Голос України” Голова Верховної Ради Олександр Мороз сказав: “Нарешті ми отримаємо, очевидно, відповідь про модель нашого економічного розвитку”. Ми сподіваємося, що розробка програми буде відкритою, суспільно контрольованою і що профспілки як соціальні партнери уряду матимуть можливість брати участь у розробці цієї програми і контролі за її виконанням. У всякому разі ми будемо наполягати на тому, щоб програма передбачала досить чітко визначені терміни, обсяги реалізації національних соціальних і трудових стандартів – те, що вже визначено законами України, щоб водночас було закладено і підвалини до переходу до більш високих стандартів рівня та якості життя, які має Європа, оскільки курс України на європейську інтеграцію вже політично визначений.

Досвід свідчить, що кожній країні, кожному історичному етапу її розвитку властиві свої соціально-трудові відносини – це відносини між власниками (роботодавцями), профспілками і державою. Отже, на сьогодні постане однозначно також питання про те, яку модель соціально-трудових відносин ми будемо з вами обирати. У світі є три загально визнані моделі – ринкового індивідуалізму, ліберального колективізму і корпоратизму. Звичайно, ми б хотіли перейти до корпоратизму як форми, яка на сьогодні вважається найбільш прийнятною з огляду на те, що в ній держава, профспілки і бізнес на рівних засадах беруть участь у виробленні й реалізації соціально-економічної політики. Однак це бажання профспілок на сьогодні є поки що, на жаль, нездійсненим. Перші кроки нового

уряду і парламентської коаліції свідчать, що профспілкам не просто буде вести соціальний діалог. Якщо раніше в разі неузгодженості позиції профспілок з урядом чи профспілок з об'єднаннями роботодавців ми мали в особі парламенту арбітра й навіть опонента уряду при прийнятті законів, то сьогодні злиття антикризової коаліції парламенту й уряду фактично означає, що ми можемо в особі парламенту втратити нашого арбітра. З іншого боку, обмеження внаслідок конституційної реформи певних повноважень Президента, до якого профспілки могли також звертатися як до арбітра, що міг вплинути на розбіжності в системі соціального діалогу, нині уже збільшують силу уряду в соціальному діалозі. Тепер ми маємо разом з вами осмислити ситуацію і знайти відповідні противаги для того, щоб не допустити авторитарної поведінки чи диктату з боку будь-кого з соціальних партнерів. Розгляд державного бюджету 2007 року свідчить, що ступінь відкритості уряду для соціальних партнерів поки що є недостатнім.

Незважаючи на наше прохання, ми фактично не мали доступу й можливості взяти участь в обговоренні проекту бюджету на засіданні Кабінету Міністрів. На прохання, щоб співголови Національної тристоронньої соціально-економічної ради взяли участь в обговоренні, ми не отримали позитивної відповіді. Відтак профспілки лише на презентації урядом проекту Держбюджету дізналися про нові цифри прожиткового мінімуму, мінімальної заробітної плати, які не пройшли механізму узгодження в рамках трикутника соціального діалогу. Мені не хотілося б на цій песимістичній ноті завершувати тези. Ми оптимісти, розуміємо, що курсу на демократію й суспільний розвиток альтернативи немає, що Європа уважно стежить за подіями

в Україні і сам вектор спрямованості курсу реформ на інтеграцію дозволить нам використати як власний досвід і вміння, так і досвід інших країн з тим, щоб відповідати критеріям цивілізованого суспільства.

ПОЄДНАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЯК ЄДИНО МОЖЛИВИЙ ШЛЯХ ВИРІШЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПИТАНЬ

Василь КОСТРИЦЯ,
національний кореспондент
Міжнародного бюро праці в Україні

Ми обговорюємо сьогодні питання соціальних стандартів. Пан Зоммер і щойно пан Хробот підвели дуже важливу базу під те, що, власне кажучи, є стандартом, з одного боку, а з іншого – викликом для всіх країн світу: це питання гідної праці. Розглядана концепція поєднує в собі такі важливі компоненти, як праця, зайнятість, соціальний захист, соціальний діалог, а також трудові права людей у сфері праці.

Нині вже дуже багато було сказано про те, що і в європейських країнах не існує повного забезпечення фундаментальних принципів – це проблема, над якою всі мають працювати: і уряди, і соціальні партнери – профспілки та роботодавці. З іншого боку, європейська соціальна модель певною мірою відмінна від американської. Разом із тим хотів би підкреслити в цьому контексті, що для Міжнародної організації праці – і це слова, на яких наголошує генеральний директор – існує необхідність поєднання

соціальної політики з політикою економічною. Це є єдиною можливим шляхом вирішення таких важливих питань, як соціальне забезпечення, боротьба з бідністю, зайнятість. Наразі виклики, які існують у світі, – глобалізація, технологічні зміни, демографія, інші виклики – поки що унеможливають забезпечення чи розв’язання проблеми гідної праці в усьому світі.

За словами генерального директора Міжнародного бюро праці Хуана Сомавія, у світі немає жодної країни, яка б вирішила проблему забезпечення гідної праці і могла б нічого вже не робити. Насправді кожна країна відображає ті проблеми, які вона має розв’язати на шляху забезпечення гідної праці, і цей шлях для кожної країни, з одного боку, власний, а з іншого, для кожної з цих держав існують основні базові засади – ті стандарти, які є загальноприйнятими у світі, зокрема міжнародні стандарти Міжнародної організації праці й у рамках Ради Європи – Європейський кодекс соціального забезпечення і, звичайно, Європейська соціальна хартія. Генеральний директор у цьому контексті ще раз підкреслює необхідність взаємозв’язку між соціальними питаннями та питаннями політико-економічного розвитку, між взаємозв’язком розвитку фінансової, фіскальної, податкової системи та системи, скажімо, підтримки не тільки розвитку бізнесу, але і забезпечення прав найманих працівників.

Я хотів би в цьому контексті трохи більше зупинитися саме на міжнародних соціальних стандартах, або стандартах соціального забезпечення. Передусім я справді хочу щиро привітати український уряд і працівників профспілок та роботодавців із тим, що Верховна Рада за поданням уряду та Президента зробила надзвичайно важливий крок,

ратифікувавши, хоча й не в повному обсязі, Європейську соціальну хартію. В основі Європейської соціальної хартії лежать міжнародні трудові стандарти у сфері соціального забезпечення Міжнародної організації праці. Міжнародна організація праці з 1919 року ухвалила 23 конвенції та 3 рекомендації, які охоплюють питання соціального страхування і соціального забезпечення. Зрозуміло, що не всі вони сьогодні актуальні, але разом із тим базові засади, сформульовані у Філадельфійській декларації та в Конвенції № 102 про мінімальні норми соціального забезпечення, яка була ухвалена 1952 року, залишаються актуальними, чинними для Міжнародної організації праці і для всіх країн, які входять до неї, а їх нині вже 178.

Хотів би підкреслити, що МОП напрацювала 3 покоління міжнародних трудових стандартів у сфері соціального забезпечення. Перше покоління (якщо можна так назвати) стандартів базувалось на системі соціального страхування. Соціальне страхування розглядалося звужено як соціальне забезпечення певних категорій працівників. Друге покоління, що спирається на Філадельфійську декларацію та Конвенцію № 102 про мінімальні норми соціального забезпечення, мало на меті розширення кола людей, які повинні бути охоплені соціальним забезпеченням. У Конвенції № 102 викладено всі 9 складників, які визнані й у Європейській соціальній хартії та в Європейському кодексі соціального забезпечення як складові частини. Ті 9 норм охоплюють, власне кажучи, усе життя людини від народження і до смерті у сфері соціального забезпечення, включаючи працю, захист від безробіття, від нещасних випадків на виробництві, пенсійне забезпечення, забезпечення у разі інвалідності і народження дитини тощо. Третє

покоління міжнародних стандартів МОП у сфері соціального забезпечення, яке з'явилося вже як наслідок Конвенції № 102, передбачає розширення кола людей, які мають бути охоплені соціальним забезпеченням, з одного боку, і забезпеченням більш високих рівнів соціальних виплат у рамках соціального забезпечення. Саме мінімальні стандарти Конвенції № 102 та наступні конвенції, які були ухвалені Міжнародною організацією праці, лежать в основі Резолюції Міжнародної організації праці 2001 року про соціальне забезпечення. З одного боку, існують міжнародні соціальні стандарти, з іншого, треба зважити на те, що темпи ратифікації конвенцій у сфері соціального забезпечення не можна порівняти з темпами ратифікації конвенцій у сфері трудових прав. Так, Конвенція № 102 ратифікована на сьогодні тільки 42-ма країнами світу, у тому числі 19 ратифікацій належать країнам Європейського Союзу. Конвенція № 102, як і, власне кажучи, усі інші конвенції у сфері соціального забезпечення Міжнародної організації праці, не ратифікована Україною. Міжнародне бюро праці, спираючись на Резолюцію МОП про соціальне забезпечення, а також на той підхід, що Міжнародне бюро праці має надавати сьогодні пріоритет у міжнародній технічній співпраці для допомоги у сприянні ратифікації цих конвенцій, забезпечує разом з Радою Європи значну допомогу Україні в цій сфері.

Минулого року у співпраці з Радою Європи, Міжнародним бюро праці, Міністерством праці та соціальної політики України і соціальними партнерами було проведено порівняльний аналіз відповідності національного законодавства України у сфері соціального забезпечення Європейському кодексу соціального забезпечення. На про-

позицію Міністерства праці та соціальних партнерів ми в цьому році започаткували проведення аналізу відповідності законодавства та практики України міжнародним трудовим стандартам, зокрема Конвенціям №№ 102, 128, 131, 121 та 168. Проведений експертами аналіз свідчить про те, що національне законодавство і практика не повністю на сьогоднішній день відповідають цим міжнародним трудовим стандартам. Ми здійснили не тільки аналіз законодавства, але й порівняльний аналіз фінансування в системі соціального забезпечення виплат, різноманітних допомог через систему соціального страхування та соціального забезпечення. Скажімо, один тільки приклад: мінімальні виплати допомоги по безробіттю сьогодні становлять в Україні 108 гривень станом на 2005 рік. У той же час відповідно до Конвенції Міжнародної організації праці про страхування від безробіття № 168 цей рівень повинен становити 166 гривень. І так, власне кажучи, по кожній конвенції. Міжнародна організація праці і її секретаріат ставить перед собою завдання допомогти уряду України, соціальним партнерам, з одного боку, у наближенні законодавства до норм міжнародних трудових стандартів у сфері соціального забезпечення, з іншого боку – сприяти ратифікації відповідних конвенцій у сфері соціального забезпечення, починаючи з Конвенції № 102 про мінімальні норми, а також допомогти Україні у проведенні актуальних розрахунків і оцінці реальної ситуації у сфері соціального забезпечення. Однією з ключових проблем для багатьох країн світу, у тому числі й для України, є розширення охоплення системою соціального забезпечення працівників, зокрема тих, хто сьогодні працює чи зайнятий у неформальному секторі. Бо насправді низька оплата праці, гендерна нерів-

ність та тіньова зайнятість, неформальна зайнятість не тільки спричиняють проблеми, пов'язані з низьким рівнем життя та бідністю сьогодні, а й закладають дуже серйозний фундамент для бідності майбутніх поколінь, низького рівня освіти, низького рівня зайнятості внаслідок низької кваліфікації та низького рівня оплати праці й знову ж таки – низького рівня соціального забезпечення. І ця тенденція, на жаль, існує у світі, вона полягає в тому, що, за оцінкою генерального директора Міжнародного бюро праці пана Сомавія, глобалізація, на жаль, не призвела до зростання кількості якісних робочих місць і адекватного зростання зайнятості, яке б відповідало економічному зростанню. Нині у світі 2,8 млрд. зайнятих працівників, але 1,4 млрд. із них живуть на межі бідності, тобто їхній щоденний дохід становить менше 2-х доларів, а близько 500 млн. працівників у світі живуть на ще більш низький дохід – долар чи менше одного долара на день. І це, з одного боку, – загроза не тільки для конкретних національних держав, а й серйозний виклик для всього світу, бо такий рівень життя, такий рівень зайнятості, низький рівень охоплення соціальним забезпеченням та низький рівень оплати праці насправді становлять загрозу не тільки для тієї чи іншої країни, де люди живуть за межею бідності або на межі бідності. Це – загроза і для розвинутих країн, у які вирушають потоки трудових мігрантів – як легальних, так і нелегальних. У цьому контексті це становить і загрозу, безумовно, не тільки системі оплати праці, не лише системі соціального забезпечення, а й дотриманню фундаментальних прав людини в цілому і, зокрема, трудових прав людини, тому що нелегальна праця за межами своєї країни створює, з одного боку, тиск на ринок праці для національних

працівників і, з іншого боку, – умови недотримання прав громадянських і прав трудових тих людей, які перебувають у становищі нелегальних працівників за кордоном. Тому створення робочих місць, забезпечення зайнятості, розширення сфери охоплення соціальним забезпеченням є нині не тільки у формальному, офіційному секторі, але й у неформальному світовим викликом, завданням для міжнародних інституцій – не лише для Міжнародної організації праці, а також, про що говорив пан Зоммер, для таких фінансових інституцій, як Міжнародний валютний фонд та Світовий банк. До речі, Резолюція Міжнародної конференції праці 2001 року закінчується закликком до фінансових міжнародних інституцій співпрацювати з Міжнародною організацією праці з тим, щоб вони підтримали ухвалені цією конференцією висновки, та приєднатися до МОП в її зусиллях у сприянні соціальній справедливості та соціальній солідарності шляхом розширення загальних програм соціального забезпечення. До речі, повертаючись до обговорення на Комітеті у сфері соціального забезпечення, яке передувало ухваленню цієї резолюції, представники трудящих підкресливали, що перехід до системи індивідуальних обов'язкових пенсійних або приватних систем до певної міри є загрозою для довгострокового їх функціонування і пенсійного забезпечення людей у майбутньому. Повинна бути комбінація солідарної пенсійної системи з приватною пенсійною системою, щоб люди не були виключені із системи соціального забезпечення.

НАСКІЛЬКИ МИ ЗАХИСТИЛИ УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО ВІД БІДНОСТІ

Валерій СУШКЕВИЧ,
заступник голови Комітету у справах пенсіонерів,
ветеранів та інвалідів Верховної Ради України

Я б хотів висловити подяку – і не тільки за запрошення, але й за європейську етику в назві нашого круглого столу, оскільки я вбачаю в ній певний елемент компліменту всьому тому, що стосується соціальності України як держави. Безумовно, два визначення в назві круглого столу – “соціальна” – дуже різняться, і ми всі це дуже добре розуміємо. Думаю, що сьогодні варто зупинитися на кількох стратегічних моментах, пов’язаних з тим, що стоується руху України до соціальності.

Для мене приємним сюрпризом (власне, я також думав про це) прозвучав виступ пана Міхаеля Зоммера. Виявляється, немає сьогодні соціальної моделі в Європі, немає такої моделі “соціальна Європа”. Є зовсім інше – традиції соціальної Європи. Я сказав би трохи інакше, я б сказав, що просто є рівень цивілізованості в тому, що стоується тієї чи іншої європейської держави. І все. І говорячи про це, я дуже підтримую одного із промовців, що власне те, що стоується нашої країни, – це питання, наскільки ми захистили українське населення від бідності. Ось це і вся наша соціальність у соціальній державі. Поки що ми його не захистили. І тих традицій цивілізованості Європи, які сьогодні є в Європі, у нас поки що немає.

Які напрямки і варіанти вирішення цієї проблеми? Як політик і соціальник, я вбачаю їх у тому, що ті уряди (понад

десяток), про які сьогодні говорилось, шукали або вже й не шукали оптимальності в діяльності уряду між тим, що стосується “соціалки”, і тим, що стосується власне розвитку економіки. Оцей пошук оптимального балансу між двома складниками діяльності уряду, на мою думку, був знайдений уперше тільки після Помаранчевої революції. Це моя думка соціальника, і в цьому – наш рівень оптимізму в соціальному русі до Європи. Якщо говорити про вади кожного з урядів щодо напрямку, пов’язаного з рухом до соціальної України, то, мені здається, основною тактикою в діяльності цих урядів має бути визначення пріоритетів державної політики в соціальній сфері, які сьогодні поки що, на жаль, не визначені. І це знову ж проблеми і вади того, що стосується руху до соціальної України.

Я завжди критично дивлюсь на ту ситуацію в Україні, яка не орієнтована більше на економічний чи соціальний розвиток і в якій переважає політична домінанта. І якщо говорити про соціальну Європу, то постійно звучить швидше політичний лозунг щодо політичного руху до Європи. Якби ми нині реально визначили соціальні стандарти в Україні й рухались у напрямку їх забезпечення, ми розв’язали б багато з тих питань, які сьогодні цікавлять населення України, яке мріє про те, що коли Україна справді стане соціальною державою, вона автоматично буде в соціальній Європі.